

s ez a felismerés talán nem fogja tovább növelni önmagával kapcsolatos illúzióit.

Mondanivalóját néhány mondatban talán így összegezhetnénk: Mindenki, a legegyszerűbb ember is törekszik nembeli lényegének a megvalósítására. Ha ezt nem érheti el a realitások rétegében, akkor az irreálisok, az illúziók, a talajtalan vágyak világában igyekszik elérni.

És ezzel a sugallatával Dér Zoltán hangjátéka új, feltöretlen területeket sejtet a vajdasági dráma számára.

CSORDÁS MIHÁLY

VERSEK A VILÁGRÓL

GÁL LÁSZLÓ: *Rozsdás esték.*
Forum, Újvidék, 1972.

»egy szó
két szó
sok szó
tvelnek át a folyó két partja között
a szavak
de ennek a folyónak sok partja van«

Költészetünk immár rendkívül sokszínű, emlékekben és történelmi mélységű élményekben változatos képekkel gazdagodó világát öleli fel Gál László összegyűjtött verseinek irodalmunkban kivételes helyet elfoglaló kötete. Művészi sűrítéssel több mint egy emberöltő van jelen ezekben a sorokban, olyan kemény verettel, hogy a távolodás nem léphet fel bennük a napok múlásával, mert minél többször olvassuk, annál közelebb kerül hozzánk szóba foglalt lélegzetvétele.

Nem hazajáró lélek: hazatalált lélek. Mert a vajdasági (kis faluból, Koviljából, mint gyermek ment el, és »...mint meglelt ember« tért vissza hozzánk: szülőföldjére, ahol írói egyénisége, rendkívül sokfelé ágazó, hiperérzékeny költői lelke kitárult, természetése igazában kibontakozott. Bármerre járt is — verses vallomásaiban mindenütt nyomom követhetjük —, kenyere legjavát itt fogyasztotta el velünk együtt: közös gondban, közös vajúdasban, közös örömben és közös fájdalomban. Elégikus hangvételű

költeményei olykor szinte a népdallal, a népballadával rokonok; sorainak vibrálása — akár szaggatottan is — tájunk embereinek, gyermekeinek lelkében, de magában a tájban is meglelhető, olyannyira, hogy a szenzibilis olvasóra, hallgatóra, szárnypróbálgató vagy kiforrott szavalóra egyaránt szuggesztív erővel hat. Fogva tartja azt, aki versét a kezébe veszi. El nem engedi, még akkor sem, ha minden erejével szabadulni akarna tőle. Mert amit mond, azt úgy mondja, hogy egyben kihívás is: akár a szavak szárnyán, akár a víziók leheletszerű lebbenésével, vagy az álom szárnyain csatlakozz hozzá, együtt bejárni vele az időt és teret: képzeletével egyszerre és szélesen átfogni az egész világot.

A couleur locale vonzotta, szerette is, hisz nem egyszer megihlette, mert »...oly szép volt a pacsirtákkal versenyre kelni«, és »Az akác mégis leköti a port / és mégis szép az akácvirág«. Ha hosszasan, tündöve rajtuk is felejtette a szemét, mögöttük, a látottakon túl az embert, a természetet, a világot akarta a moll-akkordokat hangfogóval érzékeltető poézisének strofái közé szorítani, hogy lágyan játékosan, vagy kesernyés szomorúsággal, de mindig: napfényben és naplementekor, hajnalban és hajnal előtt vele és benne éljenek.

Most, ahogy költeményeit újra meg újra olvasom, érzem, hogy e versek alkotójában van valami különös adottság. Érzékszervei felfogó erejének sajátos erőnye ez, hogy akár a muskátliról, akár a hangyákról, akár a porvárosról, a fekete földről, vagy a fehér fellegekről vetítette papírra sorait, ha nem is kimondottan (mindig tartózkodott attól, hogy kimondja azt, amit a szavak mögött érez), de rezgéseiben, remegéseiben, sejtéseiben mindig benne volt a világ, mint »valami«, ami örökre egy és oszthatatlan, mert sem folyópartok, sem hegláncok, sem óceánok nem választhatják el tőlünk, mert kitörölhetetlenül él bennünk, minden emberi cselekedettel egybefonódó cselekedeteinkben is, minden távoli gondolattal csaknem egyidejűleg születő gondolatainkban is, és akkor is, amikor akár itt, akár ki tudja hol a csillagokat nézzük.

És Gál László költészete — egy táj kereteihez kötötte is — ezt az egyetemes világérzést fejezi ki, ha azon a nyelven mondja is el, amely a művészi teljességet megközelítően más nyelvekre lefordíthatatlan.

Az érzésekből, gondolatokból ikaroszi vágyak és dänikeni álmok szövdtek egybe a *Dal a tengerről* című költeményében.

ez a tenger

*amelynek partja nincsen
ez a hegy mely hegynek a lába
ez az ország melynek nincs határa*

*és én már azt hittem hogy értem
de jött az este és elaludtam
s egy csillag kuncogott az égen
új csillag volt de én nem tudtam*

*hasadt a hajnal vörös volt véres
mert új napot szült az új napozóknak
s én csak úsztam úsztam kifelé
a tengeren melynek partja nincsen
no lám az élet*

De lényével a valóság talajától soha nem szakadt el. Még álmaiban sem, mert a valóság gyökerei, melyek ide kötik, igen, az ember mindennapi életéhez, ahhoz, ami múltját, jelenjét, jövőjét jelenti. A történelmi napok éppoly mély nyomot hagytak benne, mint a készülődés éve, és a »Vihar« után kibontakozó új világ körvonalai, amelyek az életigenlés legmeggyőzőbb hangját

váltották ki belőle, olykor majakovszkiji erővel. Ezek nem megrendelésre írott versek, hanem belső indítás hívta életre őket, hiszen a saját szemével látta — és ő maga is részese volt — »a poraiból újjáéledő fönix« kibontakozását, amely már magán viseli — a megújuló étellel együtt — a halhatatlanság jegyeit is. De ennél még erősebb az a szándék, melynek célja: megőrizni azt, amit a Sütjeska vizének csobogásával ezüst mese mond el a Szabadságról. Ki megőrzi azt, a BÉ-KE az, nemcsak itt, hanem az egész földgolyón.

Ha én békét mondok, úgy is érzem:

[békét.

*Leköszörlünném én minden késnek élet,
én a gyerekeknek mesekönyvet adnék,
magam is, magam is, csak mesét*

[olvasnék.

*Ha én békét mondok, gondolok is békét,
leköszörlünném én minden szónak élet.*

*És a gyerekeknek friss kalácsot adnék,
magam is, magam is friss kalácsot*

[ennék.

*Aki békét mond és háború az éhe,
átkozza meg, ha van, saját fia, vére,
két szemé színt soha, soha meg ne*

[lásson,

*fusson a lány után göresös két faldon,
kenyér után nyúljon, hulljon le két*

[karja,

*a saját kutyája veszett dühvel marja,
ha halált könyörög, senki meg ne hallja,
anya megtagadja!*

És így Gál László költészete itt is és újra átlépi a poéta képzeletében már nem létező határokat, a teret és az időt, amely ma már nem választja el többé, hanem összeköti ennek a háborúkkal többezerszer végigszántott földjeit és népeit. Versei hát rólunk és oszthatatlanul: a világról szólnak, talán úgy, ahogy *Az én zászlóm* című versében vallja:

*az én zászlómat befedte a hó
de nem fekete nem kalózlobogó
de fehér*

Ennek a nemes veretű költészetenek minden vonatkozásában méltó utószava az a tanulmány, amelyet Bori Imre írt, és az irodalomtörténesz értékrendet szigorúan betartó pontosságával megjelölte a költő helyét a többszólamúságban évről évre gazdagodóbb s mind nagyobb visszhangot keltő irodalmunkban.

LÉVAY ENDRE